

Amir Kamber

Amir Kamber,

štimer

orgulja

i

klavira

Mala
kutija

MANIFEST NOVOG POKRETA

To, znači, mene kači. Mene to kači, znači. To mene, znači, kači.

Meni ste dali da prebrojim mrtve sa ove i one strane granice. Ja sam ta generacija koja jednog dana, sa vremenske distance, valjda treba da kaže šta se stvarno desilo. Od mene se, dakle, očekuje da konstatujem da je prošlost prošla, da su grobovi pod zemljom a zvijezde na nebu. Da su gore i dole svi na broju. Ja treba da poredam, pohranim, ocijenim, utvrdim, sahranim, zaboravim, da postavim činjenice, riječi i leševe na svoje mjesto. Juče je bilo juče. Danas je danas. Sutra će biti sutra. Zrno po zrno pogača. Kamen po kamen palača. Riječ po riječ činjenica. Činjenica po činjenica masovna grobnica.

Dame i gospodo, drugovi i drugarice, prijatelji, protivnici, kolege, koljači, sveci i svetica. Heroji, vojnici, građani, seljaci, radnici. Uposleni, nezaposleni, besposleni – i svi vi na čekanju. Cijenjeni političari, lokalni, republički i državni. Poštovani predsjednici, poslanici, kraljevi i kraljice. Štovani poduzetnici, oduzetnici, milijarderi, hazarderi, bankroteri, šefovi, menadžeri, brokeri,

kelneri, apotekari, sekretari, doktori, rudari i šoferi. Svi vi muškog i ženskog roda. Pušači i nepušači ove ili one nacije, boje kože ili krvne grupe.

Djeco, policijo i zatvorenici. Dragi novinari, televizijski voditelji i ostali medijski moćnici i pomoćnici. Koristim ovu priliku da se obratim isključivo vama, jedinim preostalim vizionarima, pjesnicima, piscima, kritičarima, profesorima, kolumnašima, zavisnim i nezavisnim intelektualcima, produhovljenim skepticima, svima vama koji ste uvijek bili za ili protiv ovog ili onog sistema. Dozvolite da i ja iznesem jednu, dvije, tri, četiri, pet činjenica, da vam u ime mlade generacije pružim ruku, opalim šamar, i još jednom, možda će to biti i posljednji put, prozovem i probudim taj nužno potisnuti rat, prije nego, naravno skupa s vama i samo uz vašu pomoć, mudrost i iskustvo starijih, iznad crnih kratera prošlosti izgradimo i nanovo razapnemo nove mostove ka jednoj i jedinoj svijetloj budućnosti. Vjerovatno ćete se složiti ako primijetim da su nam u ovom teškom istorijskom trenutku svima prvenstveno najpotrebnije radikalne promjene. Reforme, nove ideje i pokreti. Krajnje je vrijeme, rugam vam se otvoreno, da krenemo od nule i zajedničkim snagama svi skupa ponovimo sve do sada napravljene greške.

To, znači, mene kači. Mene to kači, znači. To mene, znači, kači.

Nota bene: Manifest novog pokreta oslobođen je od partikularno individualnog interesa i nacionalnih obećanja. Ovaj tekst ne zastupa ništa i nikoga, osim sebe i onoga o čemu jezik ne može govoriti.

Dole nabrojani zahtjevi, postulati, vizije i revizije jesu čežnja za izrazom. Potreba za drugačijom maštom i istinom.

Mene to kači, znači. To, znači, mene kači.

Od mene tražite da se uspnem na vaša leđa, na krov istorije, na binu vašeg svijeta, da pogledam nadole, pružim prst i kažem nešto pametno. Nama dakle palite reflektore, nudite vaše znanje, vaše argumente, vaš jezik, od nas kanite napraviti junake nove preglednosti. Od nas se očekuje da vas jednog dana zamijenimo, sahranimo, postavimo na svoje mjesto. Jednom za svagda. Koga niste uspjeli ubiti i zaboraviti vi, možda ćemo jednoga dana u tome uspjati mi, vaša djeca. Juče je bilo juče. Danas je danas. Sutra će biti sutra. Zrno po zrno pogača. Kamen po kamen palača. Riječ po riječ činjenica. Činjenica po činjenica masovna grobnica.

I. Brojevi

Fakt broj 1: Količina vode u ljudskom mozgu – 84 %. Fakt broj 2: Količina vode u prosječnom balkanskom krompiru – 80 %. Fakt broj 3: Broj djece koja tamo negdje svaki dan umru od gladi – 9000. Fakt broj 4: Prosječan broj snova tokom jedne ljudske noći – 4. Fakt broj 5: Prosječan broj noćnih mora tokom jedne ljudske noći – najmanje jedna. Fakt broj 6: Na zemaljskoj kugli trenutno živi 800 milijardera i 2,6 milijardi siromašnih. Fakt broj 7: Površina posjećene prašume za 17,5 minuta – 612 fudbalskih terena. Fakt broj 8: Broj silovanih žena u Kongu u godini 2008. – 100 000. Fakt broj 9: Broj silovanih žena u Bosni i Hercegovini u prošlom i budućem ratu: još se nismo dogovorili. Fakt broj 10: Prosječna količina ljudskih suza u prosječnom životu – 70 litara.

To, znači, mene kači. Znači, mene to kači. Mene to kači, znači.

Ja sam znači taj koji treba da bude hladan kao broj. Mene ste rodili da vas izbroji, iskopa i pokopa. Nama ostavljate da budemo robovi vaših statistika. Od nas tražite da budemo trezveni, tačni, pouzdani, vaši legitimni nasljednici, do nas je da provjerimo, ovjerimo i zaboravimo prošlost. Da krenemo u budućnost. Da zapišemo, opišemo, izbrišemo,

izbrojimo, ukucamo i zakucamo. Mi smo dakle ta generacija koja dolazi. Juče je bilo juče. Danas je danas. Sutra će biti sutra. Zrno po zrno pogača. Kamen po kamen palača. Riječ po riječ činjenica. Činjenica po činjenica masovna grobnica.

II.

Napomena u obliku uspomene u cilju opomene

Na koje brojeve da svedemo mrtve, kako dakle da zaokružimo svijet, uz pomoć kojih činjenica da sasječemo stvarnost, u koju statistiku da uvrstimo mrtvo tijelo Latifa Benića, gimnazijskog profesora fizike iz Prijedora, logoraša ubijenog 1992. godine u Omarskoj, prepolovljenog na dva dijela, pronađenog na dva mjesta. Pola tijela u grobnici u Kevljanima, druga polovica u više kilometara udaljenoj masovnoj raki u Kamičanima. Čijoj statistici i grobnici pripada Latif Benić? Mojoj, tvojoj, našoj, njihovoj? Pola ovoj, pola onoj? Pola vama, pola nama?

III. Zahtjev plus postulat na kvadrat

Vjerujmo u sumnju! Statistike ne vide istinu. Istina vidi nas. Oko istine je mračna šupljina u lobanji

prijedorskog mrtvaca iskopanog tog i tog dana u toliko i toliko sati. Uzdamo se u rječnik sopstvenog iskustva. U se i u svoje kljuse. Uzdamo se u činjenice potrebne za bijeg: Kofer. Mama, tata, brat. Najbolja košulja, potkošulja, majica, farmerke, debela jakna, tanka jakna, cipele od brušene kože tzv. antilopke kupljene za proslavu mature koju nisam dočekaao jer sam bio protjeran. Tu su i tetka Asima i njeni sinovi Azmir i Adnan u fluorescentnim jaknama usred noći na brdu na kojem nas gledaju kroz snajper i pljačkaju, čarape, gaće, slučaj, sudbina, sreća, nesreća i mali džep zašiven u unutrašnjost hlača, u njima sakrivenih 100 maraka za život nakon smrti i djetinjstva, tu je i stari čiča sa šeširom koji tvrdi da je gluh i slijep da ga vodimo sa nama kroz noć i zločin a jeste malo sutra slijep kad počnu padati granate samo da vidiš kako čiča prvi zaliježe, ustvari kofer ti i ne treba ionako ćeš ga baciti kad ti prislone pušku na grkljan, grlo ti treba, iz njega ćeš jecati i plakati i stvarno će te zbog toga pustiti za razliku od drugih koje će ubiti, nebo ne smiješ zaboraviti, zvijezde, puno njih, zemlju pod tvojim nogama, mama tata brat sendvič, pasoš i ja sa slikom koja liči na tebe kad si imao 15 godina.

To, znači, mene kači. Mene to kači, znači.

To mene, znači, kači. Mi smo ti, kažete, koji treba da

vas sruše, da izađu iz vaše sjenke. Da krenu naprijed. Mi smo ta generacija koja dolazi, nasmijani džokeri budućnosti u ofucanom rukavu prljave prošlosti, na dnu vještačkog jezera Rudnika željezne rude Ljubija kraj Prijedora, mlada nada u truloj košulji ubijenog logoraša, zakopanog u vašim sjećanjima, ormarima, starim uniformama, sakrivenom oružju, neispucanim mecima. Mi smo ta generacija za koju ima nade. Naša zadaća je da budemo uspješniji od vas. Ne hvala. Juče je bilo juče. Danas je danas. Sutra će biti sutra. Zrno po zrno – pogača. Kamen po kamen – palača. Riječ po riječ – činjenica. Činjenica po činjenica – masovna grobnica.

Mene to kači, znači. To mene, znači, kači.

IV. Deklaracija

Manifest novog pokreta je manifest preživjelih i protjeranih. Mi ne idemo naprijed. Niti nazad. Mi napadamo iznenada i jedrimo drugačije. Mi smo putujući mlinari, mornari, sanjari na valovima kolektivnog zaborava. Mi ne jezdimo jednosmjernom ulicom istorije. Mi smo mašta, more, vjetar, vatra, duh, dah, ljubav, ožiljak, kamen, voda i sloboda. Mi smo mlade iskre prošlosti koje traže svoje bure baruta. Izbjeglice u malim gumenim čamcima nadomak osmog, devetog i

desetog kontinenta. Naše deklaracije nisu dekoracije starog u obliku novog. Mi ne brkamo činjenice sa vrijednostima. Mi znamo šta je bilo i imamo hrabrosti da kažemo: Ne, mi nismo isti kao Vi.

V. Zaključak i apel

Potrebni su nam drugačiji i bolji manifesti od priloženog.

SVETI STOMAK

Ova priča počinje u sredini. Daj mi pet minuta. Skontaćeš.

Moj tata je rođen kad je bilo mladog krompira. U rodnom listu piše 12.10.1944. To nema šanse da je tačno jer u oktobru u bašti nećeš naći ni starog a kamoli mladog krompira. Tata kaže da su ga pogrešno upisali zato što u Drugom svjetskom ratu zbog kijameta djecu nisi mogao namah prijavljivati.

Njegova mati je, veli, imala preča posla. Recimo da s njim u njedrima kroz selo bježi od švapskih aviona. Tata kaže da je zbog tih aviona čitav život ostao nervozan i isprepadan. Da mu ta nervoza i dan danas udara na stomak. Moja mama nije istog mišljenja. Ona misli da tatu stomak boli od nečeg sasvim drugog. Ona kaže da je tata rođen more biti i 1943. Možda čak '42.

Stomak ti dođe ko mozak. U stomaku mozga sto miliona nervnih ćelija. To je više nego u kičmenoj moždini. Nervni sistem stomaka funkcioniра nezavisno od kolege u glavi. Vrhovni štab u crijevima koordinira transport i evakuaciju materijala. Za 75

godina stomak okrene 30 tona hrane i 150 hiljada litara tečnosti. Pored šljakanja, stomak aktivno participira u percepciji vanjskog svijeta. Stomak prima signale s vana. Stomak reaguje. Stomak se boji. Stomak se raduje. Stomak konta. Stomak se zaljubljuje. Stomak rađa. Stomak je početak svake priče.

Ludi cezar Nero je početak svoje priče želio vidjeti sopstvenim očima. Ludi cezar Nero je iz radoznalosti naredio da mu ubiju rođenu mater i rasparaju joj stomak. U jednoj knjižici pronalazim ilustraciju *cezarskog* reza: na dasci leži mati sa otvorenim stomakom. Mrtva, gola. Pokraj mame stoji sin i bulji. Mrtav, hladan. Sin u ruci drži čašu sa crvenom tečnošću, i samo što nije pijucnuo. Ne znam da li je u čaši majčina krv ili možda samo vino. Nero je možda najluđi ali ne i prvi čovjek koji je drugima razrezao stomak. Svijet je pun stomakorezaca.

Karijera poderanog stomaka teče paralelno s karijerom ljudskog ratovanja. Deranje stomaka je bez konkurencije u ratovima u kojima se koriste hladna oružja: neprijatelja napadaš iz blizine – ubadanjem u stomak. Popularnost ovog načina ubijanja opada zajedno sa proizvodnjom pušaka i likvidiranjem sa distance. Modernizacija oružja,

rakete i radari povećavaju razdaljinu između zaraćenih strana sve više i više. Hemijska i biološka oružja, konačno, markiraju promjenu paradigme: filozof Peter Sloterdijk konstatuje – meta više nije neprijatelj već okolina u kojoj neprijatelj živi. Sve ovo zvuči pametno. Ali znači li to da su nož i bajonet u stomaku postali suvišni? Ne znači. Zašto? Zato što Peter Sloterdijk nije bio u Prijedoru.

Hajmo malo pričati o finim stvarima. Recimo o literaturi. Uzmimo, na primjer, stomak Sancha Panze iz Cervantesovog *Don Quijota* (1605/15). Sancho Panza znači u prevodu: *sveti stomak*. Debeli Panza gaji tradiciju punog stomaka, uz to je mnogo realniji pa ipak veseliji od mršavog i tužnog čitača viteških romana – Don Quijota. Slična stvar i sa Rabelaisom i njegovim *Pantagruelom* (1534). Pantagruel znači u prevodu: *strašni stomak*. U omnipotentni stomak Pantagruela nema šta ne može stati – kakva je to poguzija samo da znate. Pantagruel je življi od, recimo, Hamsunovog junaka iz romana *Glad* (1890), ili Kafkinog depresivca u priči *Umjetnik gladovanja* (1924). Izgleda da je stomak u literaturi kodiran matičnim dualizmom: pun/prazan i implikacijama koje glase: sreća/nesreća, veselje/tuga, život/smrt i tako dalje.

Sve je to lijepo, ali stomaci iz literature nisu stomaci iz stvarnog života, družé moj. U stvarnom životu je stomak tek nepregledno carstvo crijeva, droba i biološkog otpada. U stvarnom životu je stomak *blackbox* majčine trudnoće. *Inter urinas et faeces nascimur*. U stvarnom životu se rađamo između urina i govana. I to je sve. Ovo mi zvuči kao dobar kraj jedne priče koja je počela u sredini. Dolazi iznenada. Iz stomaka. Možda još jedno malo preseravanje za kraj:

Ne vjeruj mi ni riječi kad pišem o stvarnom životu. Ti upravo čitaš literaturu. Ne vjeruj da je ovo literatura. Ne vjeruj mi ništa. Osim jedne stvari: moj stomak se nalazi u sredini mog tijela. Zato je priča na početku počela u sredini.

Ne vjeruj da je ovo kraj.

SLIJEPO CRIJEVO LITERATURE

Ljudi su mašine za proizvodnju smisla. Ljudi gledaju u fildžane, zavjese, tapete, krošnje, oblake i dim i vide nečije glave, nečije ruke, noge, konje, zečeve, ratnike, bolest i smrt. Ljudi si navijaju satove i ustaju ujutro zato što misle da moraju nešto uraditi. Ljudi uvijek nešto misle. Ljudi ništa ne misle. Ljudi kažu: sudbina. Ljudi kažu: jebi ga. Oni ti ubiju nekoga. Oni ti uzmu nekoga. Ljudi ti nikad ništa ne kažu.

Ima li ovo smisla? Vani je toplo. A ja pišem. U Njemačkoj to ne mora ništa značiti. Ovdje može biti i pola ljeta, puhne li vjetar, sine slatki, nema ti druge nego oblači jaknu i zakopčaj se do vrata. To bi sad rekao Muharem Šefkin. Da je ovdje. Šefka je Muhareмова žena. Ona je umrla a on se vratio u Bosnu. U Sanu, ako baš tačno hoćeš da znaš. Muharem je tamo prije rata držao jednu dobru mesnicu. Sad je izdaje. Nekome sa strane. Ali ja ti stvarno ne želim pričati o Šefki i Muharemu, već o nečem drugom, većem, važnijem.

Šefka je još bolja od Muharema. Samo kad se sjetim komentara za izbjegličkom sofrom, kod tetke Beske, kad smo sjedili i jeli puru. Šefka nije navikla na

puru, kako će se navići kad je imala mesnicu i kad je tamo u tavi na šporetu, u ćošku, vazda najbolje meso cvrčalo? Kako će onda, pitam je tebe, Šefka voljeti puru? Jede, jede i svako malo kaže: Aha, aha, ima neko voli pure, jes', jes', aha, aha, ima neko voli pure...

Vani je toplo. Ima li ovo smisla?

Gottlob Frege (logičar, matematičar, filozof) elegantan je i precizan u smislu smisla. On filozofski čvor siječe lingvističkim mačem i zaključuje: Zvijezda Danica i zvijezda Večernjača imaju isto značenje ali različit smisao. Smisao, dakle, referira na način na kojem se nešto nalazi na svijetu. Theodor W. Adorno (filozof, sociolog, muzički teoretičar, kompozitor, esejist) kaže da život koji pita za smisao nema teoretske šanse da ga ima. Kad bi ga imao, ko zlato bi ga čuvao i bježao od takvih glupih pitanja. Roland Barthes (Francuz) ne ferma Adorna ni pet posto. Barthes tvrdi da sve ima smisla. Konsekventno dodaje da je smisao besmisla besmisao.

Iz Sarajeva su prije nekoliko godina pisci doputovali u Keln. Tri komada. Na čitanje. Slušao sam ih. Poslije se desila diskusija. Neko bezobrazan je postavio pitanje da li literatura ima smisla. Prvi nije znao odgovoriti, drugi se naljutio što prvi nije znao

odgovoriti, a treći je povukao rečenicu Danila Kiša po kojoj pisanje besmislenoj smrti daje ipak neki smisao. Ako slova nečemu daju smisao što inače ne bi imalo smisla da nije mrtvo, onda ti upravo čitaš nešto što ima besmisao samo zato što sam ja živ.

Slijepo crijevo nije ćoravo. Početni, prošireni dio debelog crijeva, bezbeli, nije beskoristan. Slijepo crijevo je limfoidni organ koji tijelu pomaže u borbi protiv infekcija. Ko bi reko. Znači li to da je slijepo crijevo, zahvaljujući naučnom *update*-u dobilo smisao? Nebitno. Slijepo crijevo je, prije i poslije svega, fraza sa kojom ukazuješ na nešto što ti ne treba. Na dio sebe koji postoji samo kad boli.

Ista stvar sa literaturom.

AMIR KAMBER, ŠTIMER ORGULJA I KLAVIRA

1

Šta si, Amire Kamberu, radio ljetos i ko ti je još živ?

Ja volim moju majku i moga dida. Oni budu u Sanskom Mostu. Moja majka je dobro, ali malo gubi pamćenje. Did kaže da ona zna sve, samo da kad kuha meće prekoviše i da mu se to lijepi, pa se zato deblja. Moj did drži pčele. Ima on njih oko dvadeset sanduka i više. Ja sam bio kod mog dida na ljetnom raspustu. On je reko da će dok nas ima da iskoristi omladinu, pa će vaditi med. Bio je još Azmir, Adnan i Sudo. Sudi su u ratu ubili oca. Did je reko da će on ići pčelama vaditi sanduke, jer samo on sa njima zna, a da ćemo mi vrcati. On je obuko ono odijelo kroz koje pčele neće ujesti i natako mrežu. Onda on uniđe među pčele i goni ih dimom dok one ne uteču nadole. Onda on porene sanduke sa okvirima. Mi te okvire vrcamo u podrumu. Metnemo ih vertikalno u limeno bure i ima gore kurbila sa kojom vrtimo. Tako se vrcu med. On izlijeće iz okvira, lijepi se ko paučina za bure, cijedi ko od zlata niz lim, izlazi na malu pipu i kapa u Ismetinu šerpu. I sve se lijepi – što god barneš. I sve

se žuti. Malo-malo dođu tetak Izet i Reuf i zavire u okvire jesu li prazni i treba li ih mijenjati. Oni dobro znaju kako to ide. Izvricali smo za tih pet dana skoro 200 kila meda. I to onog pravog. Moj did ne stavlja ništa u njega i ne prokuhava ga šećerom, ko što to rade sa kupovnim.

On njega podijeli svega. Kaže da mu je sad kasno da ga počne prodavati. Nije naporno, ali nije ni lako vrcati med. Did je reko da će ugodinu nabaviti motor i da će ga prespojiti. On je to govorio i lani. Svako od nas omladine je dobio po velkačku teglu od pet kila. Kad je okreneš naglavačke, vazduh vakumom pravi kuglu ko suzu i to znači da je dobar. Did je, prije nego smo svi otišli, reko da samo Bog dragi zna koliko on nas voli i meni je reko da sam pravi Kamber. Veći od onog mog oca.

* * *

Moga dida je ljetos ošinulo auto na biciklu. Reko je da je gledao, a mi svi znamo da je star i da nije. On je htio brzo preći preko ulice, i samo što je zajaho, ovaj je njega satro. Sav se moj did ubio, ali srećom ništa nije slomio. Mi kad smo došli da ga posjetimo, on je sjedio u fotelji u maloj sobi i šapto dok je pričao. Mogo je samo po dvoje primati, zato što na malom kauču ima mjesta samo za dvoje da se ne stišču. Ja sam unišo sa ocem. Did je bio sav u zavojima, a ipak

nam je pokazivo modrice. Otišla mu je i glava. On je ćelav pa mu se kvrge istom vide. Pokazo mi je, sine, gdje su na vitrini rengenski snimci, tu odmah iznad slika od sve unučadi, i ja sam ih onda dofatio odozgo. Tata i ja smo ih gledali prema prozoru i klimali glavom da je dobro prošo. Kaže da je trebo danas ići hirurgu na pregled, ali da nije pošo zato što mu je dobro. Moj tata ga je onda napo, a did reko dabogda mu ja isto izreko kad on ostari.

Ja najvolim kahvenisati sa didom i majkom. Sad kad smo sjedili did je reko majki da bi trebo natrljati otoke. On to radi prvo sirćetom pa onda medom. To najbolje izvlači. Skino je zavoj i sve i majka mu je pomogla. Kad si mazo trbuh i leđa medom, reko je majki, ko će ovo sad polizati. Did je ponekad prost. Jednom je reko komšinici da je opet trudna i da je to tako kad se sudžukice u rerni prže. Majka je onda rekla šuti i ne laj Edheme. Kad si did utrljo stomak i leđa trebalo ga je opet zaviti. Dao je majki zavoj i da ne bi ona letala oko njega, reko joj je da samo drži. Onda je podigo ruke uvis i vrtio se oko sebe. Vidi me, ko Pliseckaja.

* * *

Did me moj zadnji put vodio mlinu. Taj je mlin u našoj lozi već nekoliko stotina godina. Prije je bio od drveta, pa su ga onda ozidali, zato što ga je

svake godine voda nosila u helać. U mlinu se melje tako što imaš dva kamena od kojih se jedan okreće a drugi ne okreće. Ovome što se okreće rekne se gornjac a ovome dole donjac. Vani lađa baca vodu na željezno kolo, kolo okreće strijelu, strijela gornjca. Čeketalo, što neprestano klepeće na gornjcu, čeprka gore u košu i izvlači žito koje pada među kamenje pa onda u mušnicu. Za 24 sata možeš namljeti 500 kila brašna ako nemaš drugog posla. Did mi je reko da ovo je brašno nimet dragi i da ga treba poštovati ko život. Ima u mlinu unutra i sećija za kad se zanoći. Mi smo tu zasjeli i on je meni sve natenane kazivo. Dovodio je on tu, dok su on i braća bili mladi, i djevojaka – pa se onda ašikovalo. Uvijek su se mladi tuda vrtjeli i ćerali kera. Jednom je bio doveo jednu samu. Još mi je did nešto ispričo. To je bilo za onog rata. Tad je njegov brat Osman došo kući i imo pun naramak jabuka. Prostro ih je po ćilimu i reko mami da on sad ide mlinu, a da mu ona složi pitu od jabuka, da vruću hoće da je hališe kad se vrati. Didov brat Osman je tad imo 14 godina. Kad je stigo u mlin vidio je da se strijela zaglavila, da je mlin stao raditi. On se onda sago, nadvirio nad strijelu i drmucko nešto. Tad se strijela odglavila, povukla ga za kragnu i udavila mantilom na licu mjesta. Did kaže da se tako njegov rahmetli brat Osman, četrnaesta mu bila, nije stigo za života vruće pite nasladiti. Ja sam se bio naježio.

Nakraju mi je ovim riječima reko kako su mu u ovom ratu ubili brata i sina, dragi Hare i dragi Tofko, i didovo i mlinovo je prošlo. Njemu je sedamdesetsedmo lito.

2

Ko si, Amire Kamberu, u boli i šta ti je?

MAMA ME JE RODILA U PRVI LJETNI PLJUSAK. Grizla si je désni od grčeva dok me je davala svjetlu dana. Napolju su tople kapi kiše plavile šahtove i pravile mjehure. S desnim laktom na šanku, u sakou, u kafani preko puta bolnice, čekao me je otac. Uzimao je ljúte naiskap, kažiprstom gladio rubove čašica. Jagodicom je jednu oborio na lakirani šank i pustio da mu prsne oko prsta. U porodilištu sam ciknuo i ja. ULICA DŽEMALA BIJEDIĆA JEDAN KROZ ŠESNAEST. Prijedor. 1992. Brat me je probudio i rekao da su objesili zastave. Nama je rečeno da na prozore izbacimo bijele čaršafe. Zlo baci kocku i dolazi tek tako, i spominje čaršafe. Creatio ex nihilo s kezom iz kista Hieronymusa Boscha. Zlo je kostur Maxa Klingera koji, s niske brine, piša u golemu rijeku. Omarska, Trnopolje, Keraterm. Zlo odvodi. Ljudi su me pljačkali i dodirivali nožem. Izgledali su poput lažnih Isusa

i Che Guevara s kutija za šibice. Gledao sam kako ubijaju čovjeka: metak je spržio dlaku na prsima, probio kožu, prošao kroz meso, prebio kost, zabio se u srce. Kao kad se tajfun kopna dokopa. Srce se od boli urušava kao vruć puding od jagode, kao koktel s mljevenim ledom. Čovjek je pao polako. Sličan neboderu s usporenog snimka.

NA IZGUBLJENOJ CRNO-BIJELOJ FOTOGRAFIJI moj otac pozira jedne ogromne demperske gume. S hlačama na peglu, u čizmama, negdje iza kapije Rudnika željezne rude Ljubija. Funkcija: upravnik servisa za održavanje rudarske opreme. "Sine, ispod svake makine je moj potpis." U noći izгона i otimačine se otac, nemoćan da učini nešto, po prvi put slab, okreće za crtama sinova lica i ruši kao most iz priče. Gubi moć gospodara dempera, buldožera, kašikara, utovarača i gusjenica, i postaje običan čovjek koga volim. Moja mama ne zna šta ja ovdje studiram. Govori da sam na Filozofskom, da mogu, kad završim, u najmanju ruku, biti spiker. Zamišljam kako ljudi umiru, prvo ti neko u sobi gasi svjetlo, pa onda radio.

PISANJE BOLI. Guši. Tonem u džemu od malina. Kao kad si četkicom ubijem meso, pa ostavljam crvene tragove u ogriscima voća. Pričam priču kao sijalica kad pregori i zamliječi. Kao para ispod pegle. Lažem da ne šutim. Ježim

se od pucketanja sintetike u odjeći. Rijetko gradim rečenice na maternjem. Sam sam. Nisam nizašta premlad, niti za nešto prestar.

DAN DEPORTACIJE JE VEDAR. Ispred gimnazije čekaju autobusi. Mama je u Crvenom krstu izganjala da nas stave na listu: karta po osobi dobrovoljnog napuštanja djetinjstva košta pedeset maraka. Otac je potpisao da se odriče imovine. Meni je drago što idem. Prijedor – Banja Luka – Skender Vakuf – Mrak na planini iznad Travnika. Kolona od dvanaest pretrpanih autobusa vozi sporo. Djeca pjevuškaju pjesme, neko im brusi: Jebem vam ekskurziju! Druga djeca stoje duž ceste i dižu prste. Negdje kod Skender Vakufa hrapav glas kaže da dva autobusa fale. U mraku iznad Travnika nas dočekuju, ubijaju i siluju. Noć deportacije je vedra. Pješačimo dvadesetak kilometara niz planinu. Tamo negdje blješti i tutnji. Kao da neko od maloljetnika, negdje u daljini, donom šuta ogromnu banderu ne bi li je, više, utrnuo. Ljudi pješače i zovu imena. Svi zovu svoje. Zovem i ja. Uzvici se odbijaju od nisko nebo od stakla.

RIJEČI ODJEKUJU BEZ POTREBE. Ne tiču me se. Kao krv u stolici. Riječ u utrobi gori i samo tu nije lažna. Riječ na usnama kondenzira i postaje metafora. Svaka metafora je pretpostavka koja traži opravdanje u ritualu. Ritual je jedinica

komunikacije. Komunikacija su fraze. Fraze su laprdanje. Jedina iskonska riječ je tvoje ime. Iskonska zato što je magična. Magija u imenu je ono što te tjera da ga pravdaš, da se ravnaš po njemu. Ime te opisuje, ime te određuje. Ime te ima. Magija je kad izgovaraš imena ljudi za koje ne znaš da li su mrtvi. LEŽIM NA KREVETU. Skupljen kao fetus. Slušam elektronsku muziku kao otkucaje majčinog srca dok se penje na peti, u Džemala Bijedića. Ne volim saksofoniste koji navečer vježbaju po balkonima. Volim žene s kosom pomjerenom maloprije svučenom majicom dugih rukava. Ne trebam orijentaciju, mogu u svakom momentu promijeniti pravac. Kodiram riječi, ne očekujem da ih dekodiraš. Kanoniziram literaturu tako što ne prestajem da čitam. Moja snaga nije u tome što imam sve mogućnosti, već u tome da me nijedna ne obavezuje. Jak sam kad retardiram momenat. Hoću da se razlijem do kraja i postanem koncentrat. Kao kad staviš kašiku pod slavinu i oslobodiš mlaz. Od mene da ostane tek dlaka što cijepa urin. I ime.

POGLED SA ZAPADNOG BALKONA

Zapadni Balkon nalazi se u Njemačkoj. U gradu Kelnu, na četvrtom spratu. Na njemu stoji Amir Kamber i posmatra, analizira i imaginira, te opušteno i ironično dokumentira život u Njemačkoj iz perspektive jednog Balkonca.

Prolaznici: Vidim ljude koje ti ne vidiš

Vidim ljude koje ti ne vidiš. Gledam kako prolaze ispod Zapadnog Balkona. Vidim Eduarda na biciklu, crvenokosog mladića porijeklom iz Kazahstana. Kurir sa kozjom bradicom danas vozi čudnu turu. Na glavi mu kaciga. Iza njega prikolica. Na njoj crveni kauč. Naviknutog na laku papirnu poštu (porezne mape, poslovna pisma, hitne račune, sudske dokumente, zakašnjele formulare, zaboravljene čestitke i sl.), Eduarda je danas kojekakva mušterija upregla kao magarca. Kazahstanac inače obožava brzu vožnju. Nakon što isporuči ovu bizarnu pošiljku, pri povratku u bazu, Eduard će ponosno dići guzicu sa sica, stati na pedale, iz sve snage nagariti kotač. Ugasiće toki-voki, stišati mobilni i disati punim plućima sluteći šta bi možda jednoga dana mogla značiti riječ sloboda.

Kao strijela profurati će pokraj velike robne kuće. U staklenom izlogu će treperiti red novih televizora. Barack Obama će davati časnu riječ.

Vidim ljude koje ti ne vidiš. Gledam kako prolaze ispod Zapadnog Balkona. Vidim Marcela, 88 godina starog Jevreja kako tetura prema šah klubu. Kaput od krzna. U desnoj ruci štap, u lijevoj maramica od svile. Malo-malo stane, pa kihne. Pokraj velikog džambo plakata sa slikom jednookog sektaša Toma Cruisea u ulozi visokog njemačkog oficira Stauffenberga, koji ni u hollywoodskoj verziji istorije nije uspio ubiti Hitlera. Nešto mu nije dobro. Marcel je 1945. godine umro u koncentracionom logoru Buchenwald i od tad zna šta je sloboda. Belgijskog partizana iz Brisela je u Drugom svjetskom ratu, ko bi ga zna zašto, spasio obični njemački vojnik tako što ga je u tamo neki tefter dao upisati da je mrtav. I dan danas na spomen ploči u Buchenwaldu stoji Marcelovo puno ime. Dokaz da je živ, slobodan i da voli igrati šah. Svakog utorka, srijede, četvrtka, petka, subote, nedjelje i ponedjeljka u istom kafiću. Protiv istog protivnika.

Vidim ljude koje ti ne vidiš. Gledam kako prolaze ispod mog Balkona. Vidim iranskog penzionera

Rezu, u plavoj trenirci, sa tespihom u ruci, kako hitro prelazi ulicu, na putu ka šahovskom klubu. Umirovljeni kelnski profesor fizičkog prije 40 godina pobjegao je u Njemačku, nakon što je fulio teheranske kvalifikacije za Olimpijadu u Meksiku. Atletika, kratka pruga, 400 metara: «U nedjelju tvoj imenjaka šah Muhamed Reza Pahlavi slavi rođendan. Prijavi se, dođi u stadion i oprči krug. Ako osvojiš prvo mjesto, Pahlavi će upitati, koju želju da ti ispuni. Ti mu reci, ja bih na 400 metara za Meksiko, hoću da budem prvi iranski olimpijac u ovoj disciplini!» To je ono što su tada funkcioneri kazali Rezi, prije nego što su ga dali pretući. Prije nego je Reza zapalio za Njemačku gdje je upisao DIF i postao državni prvak u tuđoj zemlji. Prije nego je kao penzioner počeo igrati šah. Svakog utorka, srijede, četvrtka, petka, subote, nedjelje i ponedjeljka u istom kafiću. To je sloboda. Protiv istog protivnika.

Vidim ljude koje ti ne vidiš. Gledam kako prolaze ispod Zapadnog Balkona. Vidim Farzina. Takođe Teheranca. Ne čudi to da se Farzin i Reza ne poznaju. U Kelnu i okolini živi desetak hiljada Iranaca. Vidim tog mladića i vidim mu bubrege koje nema. Sjedi u sportskom crnom autu, sluša muziku i vozi se prema bolnici. Svaku drugu noć Farzin konači u bijeloj postelji bolničkog odjela za dijalizu, debelim

iglama ukopčan u mašinu koja ispira njegovu krv. Već četiri godine Farzin čeka bubreg i svako jutro svira tar, tradicionalni perzijski žičani instrument. U osmicu savijen, izrezbaren komad bijelog duda mu je onomad poklonio djed, stari derviš iz Teherana. Zahvaljući njemu unuk ima za šta da se uhvati ujutro, nakon dijalize. Farzin inspiraciju pronalazi u staroj poeziji, stihovima sufijskih pjesnika koji hvale ljubav. On daje koncerte i zovu ga maestrom. On ima učenike i prijatelje muzičare koji ga redovno posjećuju iz Irana. On ne zna šta je sloboda, ali zna kako i gdje da je traži.

//////////////////////////////////////**Amir Kamber**

Rođen 1977. godine u Sanskom Mostu. Odrastao u Prijedoru, 1992. godine proteran u Njemačku. Studirao germanistiku, opštu lingvistiku i filozofiju na Univerzitetu u Kelnu. Godine 2001. nagrađen za najbolju kratku priču na štokavskom jeziku – u okviru književnog konkursa Bun(t)ovna p(r)oza koji su organizovali UNESCO i sarajevski Omnibus. Objavio knjigu kratkih priča *Constructing Kamber*. Muzički novinar, radio-reporter, putopisac. Priprema doktorat na Univerzitetu u Kelnu: “Izmišljanje istine u reportažnim tekstovima”. Objavljuje na njemačkom i bosanskom jeziku. Živi u Kelnu.

gost u knjizi: Oskar Davičo////////////////////////////////////

DETINJSTVO

1

Rasli smo između guvernanti, krizantema,
čokolade, poljubaca, maminog miraza
i tate koji se vazda na nešto odlučno sprema.

Rasli smo danju u bašti,
noću u belom krevetu
i uplašeno se čudili svetu tajni, spleta,
strini, ujni, kujni, tetaka
i strašnih priča dede
o džinu koji pod zemljom,
u rupi
ljude jede
i o seljacima koji govore srpski
jer su glupi.

Noću su nas, dobru decu, čuvali
anđeli čuvari,
brave, snovi
i gradski stražari,
i bog je gledao s vrha ormana
šta radimo rukama
ispod jorgana.

Uzalud. Uzaman.

U san bi nam se gorko prikrala
dva strašna, rutava, gvozdena kepeca
i debelim glasom strogo pitala
ko nam je kazao kako tata i mama,
kako tata i mama ...
bez srama ...
kako se prave deca?

Rasli smo žurno
bez daha
jureći lestvama dana
gonjeni nemirom straha
i molili se i čekali puni nade
da nam što pre,
da nam jednom
niknu brkovezi i brada
u znak da iver ne pada
daleko od klade.

2

Ura! U rat! U rat! – ori se iz kafane.
Peskar i Mandil Afera ljube se i skaču:
– Junaci! – viču uglas – unapred vam srećne rane!
Smrdi rakija i pivo.
Ljudi se smeju i plaču.

Zastave su mračne u mraku. Sve je mračno i strašno.
Ljudi su divlje zadržigli, prljavi, znojavi, smradni,
samo je mama bela
sva bela kao brašno:
– Ubiću te, grli tatu,
usudi se samo i padni
u ovom glupom ratu!

Ja plačem, tako je mrak.
Tata me ljubi i grebe brkom vlažnim od piva:
– Ko se boji i plače nije Srbin, ni junak.
Ja plačem.
Ulica je puna
vetrom oprljenih ljudi.
Dim noćni im svima
gar misli sakriva.

11

Deda je umro,
sasvim obično,
kao ništa,
kao da spava,
kao da će sutra,
rano izjutra
ustati

da ode
do tržišta.

Deda je umro sasvim iznenada
čim su otišli gosti,
čim je mama
vrisnula i pala,
tada
kada su nas u grlu počele bosti
neke kosti
koje nisu bile
kosti.

Tada su pojurile zapaljene sveće
tada su muve bez glave
pojurile svim sobama,
stubama
gore
dole
kao da nešto traže.
Oh, one su se prosto ubile
tražeći nešto,
nešto malo,
nešto što su noćas izgubile.

I nijedna sveća
i nijedan čovek

nije znao da kaže
šta je to nešto
što sveće svećama traže.
Tada su samo
ormani duboki
zaječali promuklo,
tada je ogledalo
preko naših gvozdениh lica
od straha
prepuklo.

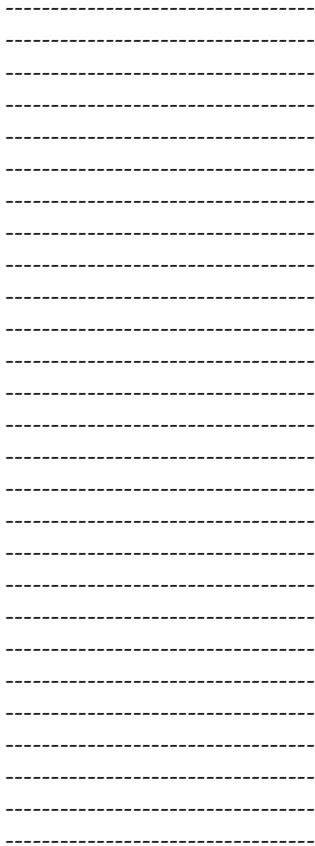
•

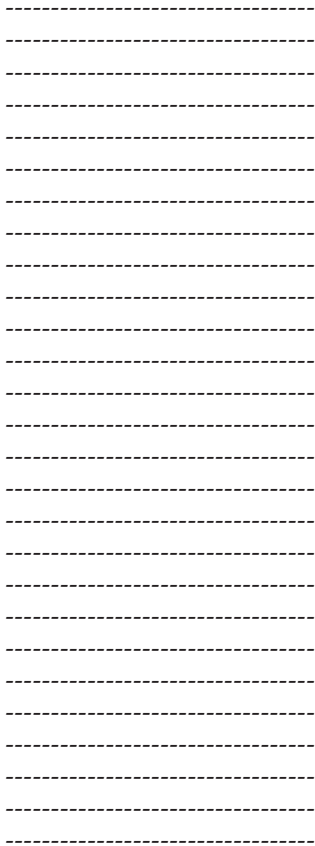
Tada je mrak u ljudima zaplakao
i ljudi su s njim u mraku plakali
svu noć me san nije dotakao
svuda sam bio
sve pitao
do zore skakao
po sobi u kojoj sam plakao.
A onda sam otrčao
iz kuće vriska i nereda
da probudim decu naše ulice:
-Ej, deco,
noćas sam video
kako je umro
moj dobri čika deda.

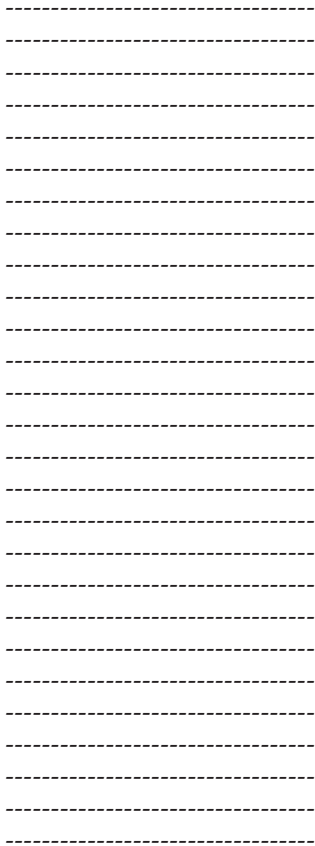
Jao, video sam celu голу noć,
gledao sam je budan,
video sam kako veliki ljudi plaču
kad umiru stari,
plaču isto
kao kad malo dete
padne
i kad se jako udari.

Jao, video sam tice bola na ujkinom licu
i mamine slane oči što je tako bole
i video noć
gde zorom izvlači
suncobran dana
iz crne futrole.

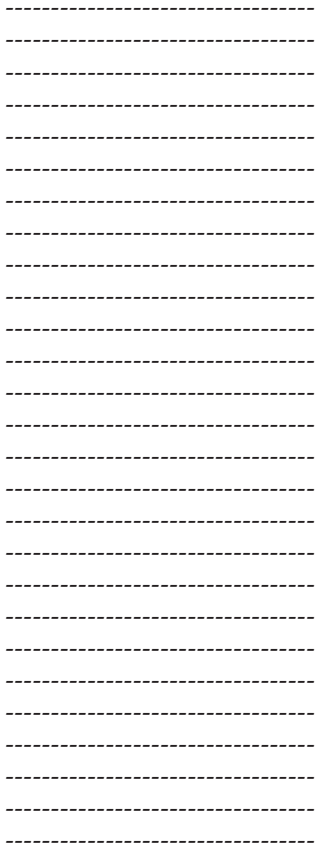
Jao, video sam, sve sam video
i dan kako se porađa
hladno,
kao da se noću ništa,
nikad ništa,
ne događa.

edicija **Mala kutija**

knjiga druga

Amir Kamber

AMIR KAMBER, ŠTIMER ORGULJA I KLAVIRA

Izdavač: Grupa 484 /www.grupa484.org.rs

Za izdavača: Vladimir Petronijević

Izabrala i uredila: Ružica Marjanović

Urednica izdanja: Zagorka Aksentijević

Autorka teksta na poledini knjige: Biljana Mutavdžić

Lektura i korektura: Slavica Miletić

Grafički oblikuje: Škart

Štampa: Standard 2

Beograd, decembar 2010.

Ova publikacija je urađena uz pomoć Evropske unije. Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost autora i ni u kom slučaju ne predstavlja stanovišta Evropske unije.

ISBN 978-86-86001-31-3
COBISS.SR-ID 180978700

Prvo kolo edicije

1. Nenad Veličković:

VI BLE I VII HAHA

2. Amir Kamber:

AMIR KAMBER, ŠTIMER ORGULJA I KLAVIRA

3. Radmila Lazić:

SMEJAĆU SE SVUDA, PLAKAĆU GDE STIGNEM

4. Olja Savićević-Ivančević:

KUĆNA PRAVILA (izbor)

5. Predrag Lucić:

LJUBAVNICI IZ VERONE (izbor)

Zašto treba čitati ove tekstove

- Ako želite da pročitate nešto zanimljivo, a pritom smisleno, jasno i britko, nešto što nas se tiče - ne menjajte kanal na pravom ste mestu!
- Ili po Kamberovom šablonu (o Kamberu kamberovski!):
- Dragi štreberi, luzeri, kuleri, andergraund i ikovi, mačke, frikovi, svrstani i nesvrstani(...) Ovo i NAS kači. NAS to kači, znači. To NAS, znači, kači.
-
-

(Možeš da zaokružiš sve odgovore koje smatraš tačnim)